

KORKUDA YAKIN, NİYETTE AYRI: SUUDİ ARABİSTAN-BAE İTTİFAKININ YAKINLAŞMA VE AYRIŞMA NOKTALARI

ANALİZ

FEDERICO DONELLI

25 ARALIK 2020

الشرق
للأبحاث الاستراتيجية

AL SHARQ
STRATEGIC
RESEARCH

(Bu metin İngilizce orijinal versiyonundan tercüme edilmiştir.)

İÇİNDEKİLER

ÖZET	4
GİRİŞ	4
1. DEĞİŞİM GÜVENSİZLİK ÜRETTİĞİNDE: 2011 YILI DÖNÜM NOKTASI	5
2. BÖLGESEL MESELELERE MÜDAHALEÇİ YAKLAŞIMIN ARKASINDAKİ ETKENLER	9
3. TERCİHLER AYRIŞMA GÖSTERİRSE: YEMEN VE SUDAN ÖRNEKLERİ	12
SONUÇ	16
REFERANSLAR	17
YAZAR HAKKINDA	20
AL SHARQ STRATEJİK DÜŞÜNCE KURULUŞU HAKKINDA	20

Özet: Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ile Suudi Arabistan Krallığı (SAK) medya ve analistler tarafından sıklıkla tek bir bölgesel güç grubu içerisinde resmediliyor. Her ne kadar bu ittifak tehlike içinde olmasa da ittifakın yaygın olarak sunulandan çok daha karmaşık bir doğası var. Bu iki Körfez monarşisi çeşitli bölgesel konularda farklı duruş ve tercihler göstermektedirler. Bunun bir sonucu olarak da ilişkinin çalkantılı bir yapısı var. Bu makale, SAK ile BAE arasındaki stratejik ittifakın arkasındaki saiklerin incelenmesi üzerinden yakınlaşma ve yumuşamanın yanında ayrışmayı da belirleyen faktörleri vurgulamayı amaçlıyor.

Giriş

Arap Dörtlüsü denen ve Suudi Arabistan Krallığı (SAK), Birleşik Arap Emirlikleri (BAE, Emirlikler), Mısır ve Bahreyn'den oluşan koalisyon, medya ve analistler tarafından sıklıkla bütünleşik ve yekpare bir blok olarak tanımlanıyor. Daha az kimlik siyaseti ve daha çok güç yarışına dayanan rekabetlerle nitelenen çok kutuplu Ortadoğu'da Dörtlü, bölgesel düzenin geleceğini şekillendirme çabasında bazı rakiplerle (Türkiye, İran ve Katar) karşı karşıya. Ancak gerçekten bir bloktan söz etmek doğru mu yoksa koalisyon gerçekte birçok farklılık, hatta bazı ayrışmalar gösterirken aşırı basitleştirilmiş bir şekilde mi yansıtılıyor? Bu yaygın okuma kökten yanlış olmasa da birkaç zayıf nokta içeriyor. Doğrusu koalisyon üyeleri çeşitli bölgesel konularda farklılaşıyor. Aralarından en pasifi ve koalisyon mantığına en bağlı olarak görünen Bahreyn'i bir kenara bırakırsak farklılıklar diğer üç Dörtlü üyesiyle ilgili. BAE ve SAK ile ilişkilerini sürdürmesine rağmen Mısır, uyumlu ama giderek bağımsızlaşan bir bölgesel politika başlattı.¹ Hidrokarbon ihracat gelirlerinde beklenen ciddi artış Kahire'nin hırslarını canlandırdı.² Mısır, Akdeniz'deki en büyük gaz sahası olan Zohr sayesinde Akdeniz'in güney ve kuzey kıyıları arasında geleceğin enerji merkezi olmaya aday.³

Farklı bir söylem de koalisyonun iki sütunu olan SAK ile BAE arasındaki uzun ömürlü ittifakı ilgilendiriyor. Her ne kadar bu ittifak tehlikede olmasa da ittifakın yaygın olarak sunulandan çok daha karmaşık bir doğası var. BAE ile SAK arasındaki ilişkinin sıklıkla (bölgesel rakipleri tarafından dahi) sunulduğu değişmez resim gerçeği yansıtmıyor. İlişkinin yapısı çalkantılı. Son on yılda, birbirlerine sıkı sıkıya bağlı kalırken pozisyonları daha da uzaklaştı. İç içe geçmiş birçok etmenin belirlediği bu eğilim akordeonun

BAE ile SAK arasındaki bağı sağlam ve kalıcı bir ittifak olarak değerlendirmeli miyiz. Yahut ayrışmaları ittifak içi bir yarılmanın göstergeleri olarak mı okumalıyız? Bu ittifakın güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?

dinamiklerini yansıtageldi. Bu makale yakınlaşma ve yumuşamanın yanında ayrışmayı da belirleyen faktörlere odaklanarak SAK ile BAE arasındaki stratejik ittifakın arkasındaki saikleri anlamayı amaçlıyor. Araştırmanın cevaplamaya çalıştığı soruların başında BAE ile SAK arasındaki bağı sağlam ve kalıcı bir ittifak olarak değerlendirmeli miyiz sorusu geliyor. Yahut ayrışmaları ittifak içi bir yarılmanın göstergeleri olarak mı okumalıyız? Bu ittifakın güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?

Çalışma bu soruları yanıtlamak amacıyla uluslararası ve bölgesel düzeyde gerçekleşen değişimleri faillerin (devletler, politika yapıcılar veya liderlerin) bu değişimleri nasıl algıladığına özel vurgu yaparak inceliyor. Bu fail-yapı dinamiği fail ve yapıların birbiriyle ilintili olduğu ve birbirini karşılıklı olarak inşa ettiğini savunan Giddens'in yapılaştırma (*structuration*) teorisi perspektifinden yorumlanacaktır.⁴ Çalışmanın hipotezi, ilişkinin sağlamlaşmasını kolaylaştıran ana etmenin Arap ayaklanmaları sonrası dönemde iki Körfez monarşisi içinde hâkim olan güvensizlik algısında yattığı üzerinedir. Çalışma ayrıca, liderlerin hırslarının ve bölgesel düzenin biçimine dair farklı tercihlerinin ayrışma noktalarının artışına katkıda bulunduğunu varsaymaktadır.

1. Değişim güvensizlik ürettiğinde: 2011 yılı dönüm noktası

Öncülümüz SAK ile BAE arasındaki ilişki ve ittifakın tamamen yeni olmadığıdır. İki monarşi tarihsel olarak bölgesel güvenliğe ortak bir yaklaşım sergilemiştir. Körfez İşbirliği Konseyi'nin (KİK) kurulmasıyla resmileşen karşılıklı taahhüt, dönemin Abu Dabi Emiri olan Zayid bin Sultan Nahyan tarafından da desteklendi. Yaygın kanaatin aksine iki monarşi arasındaki ilişkiler hiçbir zaman gerçekten asimetrik olmadı. Emirlikler liderlerinin temel kaygısı her zaman bölgesel ve küresel hiyerarşideki statüleri olmuştur.⁵ BAE yıllar geçtikçe iki katmanlı bir politika ile daha yüksek bir statüye ulaşmak için çabaladı: Bölgesel ihtilaflarda yapıcı ilişki siyaseti⁶ ve bu küçük ülkenin bölgesel ve uluslararası düzeylerde bir mali cömertlik imajı inşa etmesine imkân sağlayan karmaşık bir yardım programı.⁷ Emirlikler Riyad ile güçlü bir bağ sürdürürken daha büyük bir uluslararası ayak izi bırakma yolunda bağımsız faaliyetlerine de devam etti. BAE'nin Suudilerin yaklaşımından otonomisini her zaman ne kadar gayretle sürdürdüğünün

BAE'nin 1971'de kuruluşundan bu yana iç siyasi dinamiklere Abu Dabi ile Dubai arasındaki rekabet damga vurdu

kanıtı 2000'lerin ortasında İran'a yönelik benimsediği pozisyondu. BAE İran'ın nükleer programına tarafsız bir tutum alarak Tahran'a hüsnü zan gösterdi. Emirliklerin İran'a yönelik tutumu Emir Halife bin Zayid Nahyan'ın amaçladığı ve yerel rekabetler, özellikle de Dubai ile Abu Dabi arasındaki rekabet, çerçevesinde yürütüldüğü için bazen çelişkili görünen politikaların damga vurduğu 'yapıcı ilişki' stratejisini yansıtıyordu. BAE'nin 1971'de kuruluşundan bu yana iç siyasi dinamiklere Abu Dabi ile Dubai arasındaki rekabet damga vurdu. Bunun kanıtı ise Emirlikler anayasasına eklenen ve tarafsız bir başkent olan Karama'nın inşasını sağlayan hukuki bir maddeydi (9. Madde). Abu Dabi, bir yasa değişikliğinin 9. Madde'yi kaldırıp Emirliği ülkenin siyasi kalbi olduğunu teyit ettiği 1996'ya kadar geçici başkent oldu. Daha düşük petrol rezervlerine sahip Dubai ise ticarete ve limanının geliştirilmesine yoğun yatırım yaparak BAE'nin ekonomik merkezi haline geldi.⁸ Siyasi bir bakış açısından önemli bir nokta da Dubai limanının tarihsel olarak İran ile büyük bir ticaret bağlantısı görevi görmüş olmasıdır. Bu yüzden uzun süreli bir rekabete ek olarak iki Emirliğin farklı çıkarları çatışan bölgesel tercihlere yol açtı.⁹

SAK açısından ise hırsın kapsamı geleneksel olarak oldukça farklıdır. Arap Soğuk Savaşı (1962-70)¹⁰ denen Yemen iç savaşına müdahalesinden beri Riyad, Arap dünyasının lideri olma hırsında. İran devrimi ve ABD'nin Irak işgalinden (2003) sonraki bölgesel siyasetin mezhepçileşmesi Suudilerin heveslerini Sünni dünyasının liderliğine oynamaya dönüştürecek şekilde yeniden biçimlendirdi.¹¹ Petrol ve İslam (Vahhabilik) yıllarca temel amacı İran'ın nüfuzunu çevrelemek olan Suudi politikasının sütunlarıydı. Riyad, 2011'e kadar askeri araçlar yerine daha çok diplomatik ve finansal araçların kullanılmasına dayanan bir 'temkinli diplomasi' tutumunu benimsedi. Nitekim SAK reel-politik olarak nitelendirilen bir yaklaşım ile rakibiyle cepheleşmeye doğru sürükleyen politikalardan kaçınıp bölgede istikrar ve statükoyu korumaya dayalı bir dış politika yürütürken menfaatlerini finansal araçlarla gözetti.¹² Seksenlerde ideolojiden ziyade ekonomik kaynaklar SAK ve diğer Körfez

Siyasi bir bakış açısından önemli bir nokta da Dubai limanının tarihsel olarak İran ile büyük bir ticaret bağlantısı görevi görmüş olmasıdır. Bu yüzden uzun süreli bir rekabete ek olarak iki Emirliğin farklı çıkarları çatışan bölgesel tercihlere yol açtı

monarşilerini uyumsuz bir biçimde de olsa İran'a karşı savaşında Irak'ı desteklemeye motive etti.¹³ Yeni yüzyılın başında ABD güvenlik şemsiyesine ortak bağımlılık ve İran'ın nüfuz alanının genişlemesinden duyulan kaygı SAK ve BAE'nin bağlarını daha da güçlendirdiği bir zemin inşa etti. Ancak Afganistan (2002) ve Irak'taki (2003) iki Amerikan savaşı İran'ın bölgesel kaldırıcının genişlemesini kolaylaştıran bir güç boşluğu bıraktı. Nitekim SAK ile Irak arasında hemen hemen hiçbir ilişki olmasa da Saddam Hüseyin rejimi İslam Cumhuriyeti'nin Körfez ve ötesindeki yayılmasının önündeki ana engeldi. İran'ın bölgedeki varlığı büyürken iki Körfez monarşisi hem bölgedeki güç dengesi hem de devrimin ve siyasi Şiiliğin yayılmasının oluşturduğu ulus-aşırı ideolojik tehdit açılardan iki katmanlı bir meydan okumayla karşı karşıya kaldı.

Bu durum 2011'e dek sürdü ve Arap ayaklanmalarının ardından iyice alevlendi. Gerçekten de 2011, ortak bir artan güvensizlik algısına sahip iki Körfez monarşisi için bir dönüm noktasıydı. O tarihten itibaren SAK ve BAE uzlaşmacı dış politikadan uzaklaşarak daha iddialı bir yaklaşım benimsedi. Bölgesel ihtilaflara dair farklı yaklaşımları bu iki aktörün potansiyel tehditleri bertaraf etme niyetlerini açığa çıkardı. Bu nedenle değinilecek konular kabaca şunlar olacaktır: i. İki Körfez monarşisinde güvensizlik yaratıp bölgesel politikalarını giderek yakınlaşmaya iten neydi? ii. Daha müdahaleci bir yaklaşım benimseyerek bölgesel konulara yaklaşımlarını değiştirmeye onları ne teşvik etti?

İki Körfez monarşisinin artan güvenlik kaygılarına birkaç faktör katkıda bulundu. 2008 mali krizi Amerika'nın kısa tek kutupluluk ara döneminden Çin'in yükselişinin damga vurduğu yeni bir küresel düzene geçişi hızlandırdı. Obama yönetiminin yeni bir gündemi (Asya'ya yöneliş) hayata geçirmesi ABD birliklerinin Irak'tan çekilmesinin de gösterdiği gibi bölgedeki Amerikan askeri varlığının küçülmesine yol açtı. ABD'nin Ortadoğu meselelerine duyduğu stratejik ilginin azalması birkaç aktörün yaklaşımlarını güvenlik eğilimli bir yaklaşıma çevirmeye ikna etti. SAK ve BAE hem Çin hem de Rusya ile ilişkiler kurarak uluslararası ortaklıklarını çeşitlendirmeyi ve savunma kapasitelerini geliştirmeyi seçti.¹⁴

Dönüşüm bölgesel gelişmelerle de desteklendi. Arap ayaklanmalarının başlaması iki Körfez monarşisi içindeki kaygıyı yoğunlaştırdı. SAK ve BAE'nin kargaşanın yayılıp kendi iç istikrarlarını tehdit edebileceği korkusu devrimci dalgadan faydalanmaya çalışan Türkiye

***Emirlikler'in siyasi sisteminin meşruiyeti
hanedana sadakat ile ekonomik gücün karışımına
bağlı ve kısmen de dine dayanmaktadır***

ve Katar'ın aktivizmiyle katlanmış oldu. Nitekim menfaatlerinin giderek yakınsaması ve bölgesel düzenin yapı ve normlarına yönelik ortak revizyonist yaklaşımları Türkiye ile Katar'ı yakınlaştırarak Mısır'daki Müslüman Kardeşler (MB) gibi İslamcı hareketleri desteklemeye dayanan bir gruplaşmaya neden oldu. Kral Abdullah öncülüğündeki Suudi hanedanı İslamcı hareketlerin Krallık'ın İslam'ın hamisi olma iddiasına meydan okumasından korkuyordu.

Emirlikler içinse Mısır ve Tunus'taki devrimle siyasal İslam'ın yükselişi hassas bir sinir ucuna dokunmuştu. Emirlikler'in siyasi sisteminin meşruiyeti hanedana sadakat ile ekonomik gücün karışımına bağlı ve kısmen de dine dayanmaktadır. BAE'nin resmi dini İslam'dır; ülkede Şeriat mahkemeleri bulunmakta ve Emirlik liderleri bazen din dilini daha az zengin olan ve İslam'ın sosyal pratiklerinin daha yaygın olduğu beş Emirlik (Acman, Füceyre, Res'ül Hayme, Şarca ve Ümmül Kayveyn) arasında bir tutkal olarak kullanıyor. Rejimin bu kurumsal karakteri BAE'nin başta yerel İslah partisi¹⁵ olmak üzere her türlü siyasal İslam'ı rejimin bekası için bir tehdit olarak görmesine neden olan etmenlerden biridir.¹⁶ Dahası 2011 protestolarının ve çeşitli iç çatışmaların yarattığı istikrarsızlık Ortadoğu düzeninin doğasının değişmesine katkı sağladı. Daha önce nüfuz sahibi Mısır, Suriye ve Irak gibi devletler önemlerini yitirerek diğer bölgesel aktörlerin nüfuzuna tabi oldu. Bu süreçler zayıf ve tartışmalı devletlere güç ve nüfuz aktarımı için Suudi liderliğindeki blok veya Arap Dörtlüsü: SAK, BAE, Mısır ve Bahreyn; İran liderliğindeki blok: İran, Hizbullah, Iraklı Şii milisler ve Esad rejimi; ve Katar-Türkiye bloğu şeklindeki üç rakip kutbun oluşmasını tetikleyerek Raymond Hinnebusch'un bölgesel "parçalı çok kutupluluk"¹⁷ sistemi adını verdiği yeni bir versiyonu üretti. Bu sayede bölgesel sistem siyasi güç yarışına çok daha açık hale geldi. İran'ın artan nüfuzu ve biriken gücü SAK tarafından algılanan ana tehditken, siyasal İslam'ın yükselişi ve ana destekçileri olan Türkiye ve Katar'ın güçlenmesi BAE'deki güvensizlik algısını tetikledi.

İsyanların başlamasını takip eden aylarda iki monarşinin öncelikli menfaati istikrarsızlığın yayılmasını durdurup 'dost' rejimleri desteklemektir. Bu yaklaşım BAE ve SAK'ın durumdan özellikle de İran'ın zararına olacak şekilde faydalanma çabasını önlemedi. İki Körfez

Başka bölgelerden ziyade Riyad, Suriye'de en azından başlangıçta Sünniler arası dayanışma adına politikalarını Türkiye ve Katar'ınkilerle uyumlulaştırmayı seçti. İlk gruplaşmayı sahada farklı yerel aktörleri destekleme tercihlerinin de gösterdiği gibi farklı gündemler kamufle etti

monarşisi Suriye çatışmasına mezhepçi bir yaklaşım izleyerek Esed rejimine muhalefette aktif olan Sünni gruplara desteklerini arttırdı.¹⁸ Başka bölgelerden ziyade Riyad, Suriye’de en azından başlangıçta Sünniler arası dayanışma adına politikalarını Türkiye ve Katar’inkilerle uyumlulaştırmayı seçti.¹⁹ İlk gruplaşmayı sahada farklı yerel aktörleri destekleme tercihlerinin de gösterdiği gibi farklı gündemler kamufle etti.²⁰ Abu Dabi, Suudi tercihinin kayıtsızca katıldı. Emirlikler elbette Levant bölgesindeki Türk varlığının Arap meselelerine yersiz müdahale olduğuna inanmıştı.²¹ Bu pozisyon daha sonra Türkiye’nin Libya müdahalesi konusunda da benimsendi.²² Fakat o dönemde BAE Riyad’ın pozisyonunu desteklemeye karar verdi.

2. Bölgesel meselelere müdahaleci yaklaşımın arkasındaki etkenler

2013 ile 2015 arasında uluslararası ve bölgesel bağlam daha da değişti. ABD’nin nükleer anlaşmayla (Kapsamlı Ortak Eylem Planı, KOEP) resmileşen İran’a yönelik uzlaşmacı yaklaşımı iki Körfez monarşisinin korkularını da doğrulamış oldu. SAK ve BAE’nin müttefikleri Amerika ile uzun süredir ortak bir noktada buluşan çıkarları sarsılmaya başladı.²³ Üstelik demokratların adayı olan Hillary Clinton’ın seçilme ihtimali, gelecekte Obama yönetiminin benimsemiş olduğu bölgesel stratejik yaklaşımda herhangi bir değişim olanağı göstermiyordu. Güvensizlik algısındaki artış iki Körfez monarşisini ikili iş birliği seçeneklerini Körfez İş birliği Konseyi’nin (KİK) geleneksel kurumsal çerçevesinin dışında da güçlendirmeye sevk etti. Dahası Mısır Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi’nin devrilmesi ve ardından iki Körfez monarşisinin mali destek verdiği General Abdulfettah Sisi’nin yükselişi²⁴ SAK ve BAE’nin bölgesel düzeni kendi tercihlerine göre yeniden şekillendirebileceklerine olan inançlarını arttırdı. İç istikrarlarına yönelik tehditleri kendi topraklarından uzakta çözümlenerek en aza indirme amacıyla hareket eden BAE ve SAK bölge çapında -askeri olarak da- kuvvet aktarımı ve müdahalede bulunmak amacıyla güç artırımına dayanan iddialı bir gündem yürüttü. Başka bir deyişle son uluslararası ve bölgesel gelişmeler Riyad ile Abu Dabi’yi müdahaleci bir tutum benimseyerek bölgesel yaklaşımlarını dönüştürmeye ikna etti. Bunun sonucunda BAE ve SAK çevreleme politikalarını potansiyel tehditlere karşı daha aktif bir düşmanı püskürtme politikasına çevirdi. Suudi ve Emirlik liderleri askeri ve siyasi koordinasyonlarını arttırmaya karar verip daha geniş bir bölgede İran ‘genişlemesi’ olarak algıladıkları olguya²⁵ karşı çıkmaya ve ulus aşırı siyasi hareketlerin üstüne gitmeye yönelik bir strateji geliştirdi. Bunun sonucunda da güvenlik kaygılarına karşı önceki ‘sessiz diplomalarının’ yerini artan bir kararlılık ve gövde gösterisi aldı.

Bu değişim 2015’te Yemen iç savaşına askeri müdahale kararı almalarıyla sonuçlandı. SAK, mart ayında Husilerin bir darbe sonrası Başkent Sanaa’da kontrolü kademeli olarak ele

geçirmesinden sonra, Yemen’de meşru Abdrabbuh Mansur Hadi hükümetini yeniden başa getirmek olarak duyurdukları hedef çerçevesinde ‘Kararlı Fırtına Operasyonu’ adıyla bir saldırı başlattı. Suudilerin niyeti özellikle de Riyad’da toplanan büyük koalisyon sayesinde operasyonun bir hafta süreceği yönündeydi.²⁶ Yemen’e askeri müdahale rekabet zeminlerinin geleneksel bölgesel sınırların ötesine uzanmasına da yol açtı. Ortadoğulu aktörlerin nüfuz mücadelesi uzun zamandır Afrika Boynuzu ülkeleriyle etkileşimleri arttırsa da²⁷ Yemen krizinin kötüleşmesi Kızıldeniz sahnesinin jeostratejik önemini yükseltti.²⁸ İki müttefik BAE ve SAK tarafından algılanan ana tehdit, İran’ın Yemen’deki Husi isyancılara sevkiyat yapabildiği Kızıldeniz’in batı kıyısındaki nüfuzuydu. Bu yüzden tedarik hatlarını kesip İran’ı bölgeden çıkarmak amacıyla Sünni güçler Afrika Boynuzu ülkelerinin desteğini talep etmeye başladı.²⁹ ‘Kararlı Fırtına’nın başlamasından bu yana iki Körfez gücü Afrika Boynuzu bölgesine 2 milyar dolardan fazla yatırım yaparak Kızıldeniz’in batı kıyılarındaki nüfuzlarını ve askeri varlıklarını genişletti. Bunun sonucunda Eritre ve Sudan gibi geleneksel olarak Tahran yanlısı olan bazı ülkeler İran’la ilişkilerini kopararak Suudi liderliğindeki koalisyonu aktif olarak desteklemeyi seçti. 2015 yılından sonra bazıları açıktan (Eritre, Sudan) bazıları ise daha örtük (Somali, Cibuti, Etiyopya) şekilde olsa da tüm Afrika Boynuzu devletleri Sünni güçlerden yana tavır aldı.

SAK ve BAE’nin yaklaşımındaki değişimin arkasında sıkça önemsiz görülen iç etkenler de vardı. ABD askeri konuşlanmasının küçültülmesi ve İslamcı hareketlerin yükselişiyse bölgesel dengelerin sarsılmasının yarattığı ortak kaygıların yanında SAK-BAE ilişkisini güçlendiren ve daha müdahaleci bir politika benimsenmesini tetikleyen bir gelişme olarak yeni devlet liderlerinin yükselişi bulunmaktaydı. 2011 ile 2015 arasında genç Suudi Veliiaht Prensi Muhammed bin Selman’ın (MbS) ve Abu Dabi’de veliaht Prensi Muhammed bin Zayid’in (MbZ) eş zamanlı yükselişi başladı. Suudi liderliğindeki değişim Kral Abdullah’ın ölümü ve daha sonra oğlu Muhammed bin Selman’ı vekil veliaht prens olarak atayan Kral Selman’ın tahta çıkmasıyla başladı.³⁰ O dönemde Savunma Bakanı olan Muhammed bin Selman krallık hiyerarşisindeki hızlı yükselişini başlattı ki bu da 2017’de Suudi tahtının varisi olmasını sağladı. Keza Muhammed bin Selman, ülkenin dış politikasına yön vererek askeri kapasitelerini geliştirme ve bölgesel meselelere müdahale etme arzusunu arttırdı.³¹

Yönetimdeki değişimlere, istişare sisteminden uzaklaşarak daha merkezîyetçi bir yapıya dönüşen karar alma sürecindeki değişim eşlik etti. İktidarın Riyad’da Muhammed bin Selman, Abu Dabi’de ise Muhammed bin Zayid tarafından şahsileştirilmesi iki devletin dış politika kararlarındaki nevi şahsına münhasır denen değişkenin ağırlığını arttırdı

Muhammed bin Zayid'in yolu daha uzundu. Muhammed bin Zayid 2000'lerin sonunda önce Abu Dabi'de sonra da 2010'larda tüm BAE genelinde fiili nüfuz ve otorite merkezi haline gelmişti.³² Muhammed bin Zayid'in yükselişi Emirlikler içindeki güç ilişkilerinin Abu Dabi lehine değişmesine denk geldi.³³ Abu Dabi sadece federal Emirlikler devletinin siyasi kalbi değil aynı zamanda İran'a yönelik sert duruşun da teşvikçisidir. Devletin finansal merkezi Dubai'nin tercihleriyle kıyaslandığında bir kopuş tutumu sergilemektedir. Dubai tarihsel olarak hem ticari menfaatler hem de büyük bir İran diasporasının varlığı nedeniyle Tahran'a yönelik yumuşak bir politikayı savundu. Abu Dabi'nin rehberliği ve veliaht prensinin (Muhammed bin Zayid'in) vesayeti altında BAE bölgesel müdahaleciliği benimseyerek bölgesel hedefleri doğrultusunda askeri üsler açarak kuvvet aktarımını arttırdı.³⁴ Bu stratejik karakol mevziileri Türkiye ve İran gibi bölgede aktif diğer bölgesel aktörlerle rekabet etmeye ve BAE'nin KİK ve Arap Ligi gibi bölgesel örgütlerdeki pozisyonunu güçlendirmeye yarıyor.³⁵ 2015'ten bu yana iki veliaht prens iki ülkenin fiili liderleri olarak değerlendirilebilir. İkisi de çoğu bölgesel lider gibi şahıscı bir iktidar anlayışına ve bölgenin geleceği için genel bir vizyona sahip. Bunun yanında Muhammed bin Zayid ile Muhammed bin Selman arasında SAK-BAE gruplaşmasına daha derin bir boyut katan karşılıklı bir saygı ilişkisi de bulunmakta.³⁶ Yönetimdeki değişimlere, istişare sisteminden uzaklaşarak daha merkezîyetçi bir yapıya dönüşen karar alma sürecindeki değişim eşlik etti.³⁷ İktidarın Riyad'da Muhammed bin Selman, Abu Dabi'de ise Muhammed bin Zayid tarafından şahsileştirilmesi iki devletin dış politika kararlarındaki nevi şahsına münhasır denemelerin ağırlığını arttırdı.

Yemen'deki askeri operasyonlar uzadıkça iki müttefik, eylem sahalarını Kızıldeniz boyunca genişletti. Her ne kadar SAK ve BAE arasındaki ittifak ve siyasi destek arayışları iki yönetici isim arasındaki güçlü kişisel bağların bir sonucu olarak aynı mantıkta ilerliyor gibi görünse de daha dikkatli bir inceleme önemli farkların altını çiziyor. Bu aşamada SAK ile BAE arasındaki bir uyumsuzluğun bazı özellikleri ilk kez ortaya çıktı. İki Körfez monarşisi ortak hedeflerle hareket ediyordu ama stratejik öncelikleri bakımından

İki Körfez monarşisi ortak hedeflerle hareket ediyordu ama stratejik öncelikleri bakımından önemli ölçüde farklılaşıyorlardı. Riyad açısından Kızıldeniz ve Afrika Boynuzu bölgesinde var olmak İran'a karşı daha geniş bir püskürtme stratejisinin parçasıyken Abu Dabi için bölgedeki temaslar Türkiye'nin büyüyen nüfuzuna karşı koyma niyeti taşıyordu

önemli ölçüde farklılaşıyorlardı. Riyad açısından Kızıldeniz ve Afrika Boynuzu bölgesinde var olmak İran'a karşı daha geniş bir püskürtme stratejisinin parçasıyken Abu Dabi için bölgedeki temaslar Türkiye'nin büyüyen nüfuzuna karşı koyma ve limanların jeopolitiği denenen bir stratejiyle ekonomik çıkarlarını koruma niyeti taşıyordu.³⁸

3. Tercihler ayrışma gösterirse: Yemen ve Sudan örnekleri

Donald Trump'ın 2016 başkanlık seçimlerindeki beklenmedik zaferi bir kez daha iki Körfez monarşisinin bakış açısını değiştirdi. Yeni ABD yönetiminin İran nükleer anlaşmasından (KOEP) çekilme ve Tahran'a yaptırım uygulama tercihi Muhammed bin Zayid ile Muhammed bin Selman'ın etraflarındaki ortama yönelik algılarını endişe veren bir boyuttan daha müsamahakâr bir noktaya dönüştürdü. Trump'ın Ortadoğu politikası Barack Obama'nınkinden ciddi bir kopuşu temsil ediyordu. Obama yönetimi, BAE ve SAK'ın yeni müdahaleci yaklaşımına sessiz şekilde destek verirken³⁹ Trump yönetimi tarafından uygulanan bölgesel ajanda İran'ı yalnızlaştırmak için SAK ve BAE'yi güçlendirmeyi amaçlıyordu.⁴⁰ 2017 itibarıyla ABD, SAK-BAE ekseninin İsrail ile yakınlaşmasını teşvik etti. Üç bölgesel güç odağı arasında büyüyen yakınlaşma Trump yönetimi, özellikle de Jared Kushner, tarafından siyasal İslam'a ve İran nüfuzuna karşı çıkmak şeklindeki ortak çıkarlar üzerinden savunuldu. Hem Washington hem de Tel Aviv SAK-BAE eksenine ilişkin ilişkiler konusunda Muhammed bin Zayid'i Muhammed bin Selman'dan daha güvenilir ve daha takdim edilebilir bir ortak olarak görüyordu. Bu kanaatler Cemal Kaşıkçı vakasından sonra arttı ve SAK-BAE ekseninde değişen iç dengeyi de yansıtıyordu. Emirliklerin politika tercihlerinde her zaman bir dereceye kadar otonomilerini koruma arzusu ve yeteneğine rağmen Riyad, 2015'e dek hiç kuşkusuz stratejik ilişkinin itici gücüydü. Sonra Muhammed bin Zayid'in siyasi olgunluğu, özellikle Washington'da diplomatik ilişkiler kurma becerisi ve Muhammed bin Selman üzerindeki kayda değer etki gücü ilişkilerin tersine dönmesini sağladı. 2017 başlarında Emirlikler artık SAK'ın küçük aktif ortağı olarak değerlendirilemezdi.⁴¹

Washington'ın Ortadoğu düzenine farklı yaklaşımı ve iki monarşi içindeki liderlik değişiklikleri BAE ve Muhammed bin Zayid'in ittifaka öncülük etmesini sağladı. Değişim 2017 baharında SAK, BAE, Bahreyn ve Mısır'ın Katar ile diplomatik ilişkilerini kesip ülkeyi fiili ambargo altında tutacaklarını açıkladıklarında görünür hale geldi. Her ne kadar Riyad Arap Yarımadası'ndaki liderliğine hakaret olarak algıladığı Katar'ın pro-aktif bölgesel politikasına yönelik hayal kırıklığını uzun süredir dile getiriyor olsa da Abu Dabi ülkeyle ilişkileri koparma kararını şiddetle destekledi ve belki de arkasındaki itici güçtü.⁴² Doha'ya yönelik ayrışan tutumlarının bir ölçütü Suudilerin yakın zamanda Katar ve Türkiye ile diyalogu canlandırma girişimidir.⁴³

Hem Washington hem de Tel Aviv SAK-BAE eksenine ilişkin ilişkiler konusunda Muhammed bin Zayid'i Muhammed bin Selman'dan daha güvenilir ve daha takdim edilebilir bir ortak olarak görüyordu. Bu kanaatler Cemal Kaşıkçı vakasından sonra arttı ve SAK-BAE ekseninde değişen iç dengeleri de yansıtıyordu

SAK ve BAE 2017'de, Katar'ın bölgedeki nüfuzunun ve Türkiye ile ittifakının temelini oluşturan İslamcı müttefiklerinden (Müslüman Kardeşler dâhil) yıllardır şikâyetçiydi. Bunun yanında Emirlikler, bölgenin ekonomik merkezi olma yarışında Katar'ı esas rakibi olarak görüyordu.⁴⁴ KİK bölünmesi Türkiye ile Katar'ı yakınlaştırdı. Bunun sonucunda Sünniler arası rekabet 2015'te olduğu gibi Afrika Boynuzu bölgesine kaydı. SAK-BAE müttefikleri olan Afrika Boynuzu ülkelerine Katar ile ilişkilerini koparma yönünde baskı uygulamaya başladı. Fakat Eritre hariç diğer ülkeler taraf tutmama kararı aldı çünkü uzun bir süredir devam eden Doha ve müttefiki Türkiye ile iyi diplomatik ve ekonomik ilişkilere sahiptiler. Etiyopya hiçbir tarafı açıktan tutmasa da sadece ideolojik kanaatlerle değil stratejik ve ekonomik çıkarlarla hareket ederek Arap Dörtlüsü'nün pozisyonlarına yaklaşma süreci başlattı. Addis Ababa ve Asmara'da kazanılan kaldıraç gücü sayesinde SAK-BAE eksenine Kushner'in de desteğiyle iki tarihi düşman arasında bir normalleşme süreci başlattı. İki Körfez monarşisinin diplomatik başarısının bir ürünü olmanın yanında, Cidde'de imzalanan anlaşma Arap Dörtlüsü'nün kısa bir süre sonra yeni bir parçanın, Sudan'ın da ekleneceği bir mozaik olan Afrika Boynuzu bölgesindeki nüfuz alanını genişletme olanağı sağladı.

Ömer El-Beşir SAK-BAE ve Türkiye-Katar ile mümkün olduğunca iyi ilişkiler sürdürmüş olsa da devrilmesi ve Geçici Askeri Konsey'in (GAK) yükselişi gruplaşmaları yeniden düzenleyerek Sudan'ı Arap Dörtlüsü'nün nüfuzuna soktu. SAK, BAE ve Mısır'ın Sudan halkının iradesini açıktan göz ardı etmekten kaçınma çabalarına rağmen, mali ve diplomatik destekleri Dörtlü'nün menfaatinin Sudan'ın askeri rejiminin ülkenin siyasi geçiş süreci üzerinde sıkı kontrolünü sürdürdüğünü görmekten geçtiğini gösterdi.⁴⁵ Üç devlet başlangıçta gerçek bir demokratik devrimin kendi arka bahçelerinde halk protestolarını tetikleyebileceği korkusuyla Sudan'da daha kararlı hareket etti. Fakat bu durum yakın zamanda sivil yönetime geçiş zemin hazırlamayı amaçlayan bir anayasa beyannamesinin hazırlanmasıyla değişti ya da değişmiş görünüyor. Dörtlü'nün sert yaklaşımını yumuşatma ve geriden önderlik etme kararı uzun süren protestoların yaratacağı itibar kayıplarınca belirlenmiş olabilir.

Son birkaç ay, SAK-BAE ekseninin risk altında olmasa da müdahale sonrası aşamalarda farklı tercihler üzerinden nasıl açık bir tartışmanın ve hatta bazı anlaşmazlıkların ortaya çıktığını gösterdi. Başka bir deyişle farklı senaryolarda kararlı bir şekilde müdahale etme niyeti ortak bir tehdit algısından kaynaklanıyorsa da bölge gündemini ortak tercihlere göre düzenleme hevesi ayrışma gösteriyor. Yemen ve Sudan vakaları buna örnek teşkil ediyor.

Yemen’de iki Körfez monarşisi arasındaki anlaşmazlıklar savaşın ilk aşamalarına kadar uzanıyor çünkü Husiler’in mi, Arap Yarımadası El-Kaidesi’nin (AYEK) mi yoksa IŞİD’in mi en büyük güvenlik tehdidini oluşturduğu konusunda anlaşamıyorlardı.⁴⁶ Çatışma boyunca Emirlikler kendi ulusal çıkarlarını giderek daha çok önceledi. Bu da BAE’nin farklı bir strateji benimseyip Riyad’dan daha da ayrışmasına neden oldu. BAE’nin davranışı iki Körfez monarşisinin Yemen’deki, özellikle de Güney’deki hedeflerinin ayrıştığı gerçeğine dayanıyor.⁴⁷ Çatlaklar Riyad anlaşmasının (2019) imzalanmasından sonra arttı. Ayrılıkçı Güney Geçici Konseyi (GGK) ile Yemen Cumhurbaşkanı Abdurabbuh Mansur Hadi arasında imzalanan anlaşma birleşik bir Yemen içinde iktidar paylaşımının başlangıcını oluşturdu. Anlaşmanın kendisi iki müttefikin çatışmada bağımsız bir gündem izlediği aylardan sonra birleşik bir cephe sunma girişimiydi.

SAK Hadi hükümetini ve Yemen’in bütünlüğünü savunmuştu. Öte yandan BAE hem güvenlik hem de insani yardım açısından lider aktör haline gelerek güneydeki ilişkilerini ve varlığını pekiştirmişti.⁴⁸ Yükselen gerilim özellikle Aden çevresinde Hadi güçleriyle BAE destekli GGK arasında birçok silahlı çatışmaya evrildi. GGK ve Abu Dabi’yi kaygılandıran Müslüman Kardeşlerin Yemen uzantısı olan İslah’ın Yemen merkezi yürütme organına katılmasıydı. Bugünlerde SAK-BAE’nin ortak zemin bulup iş birliği seçeneklerine ilişkin şüpheleri bertaraf etme çabalarına rağmen koalisyon çok kırılğan ve istikrarsız bir görüntü vermeye devam ediyor. Riyad için bir müttefik Abu Dabi tarafından ise tehdit olarak görülen İslah güçleriyle ilgili farklı görüşlerinden bağımsız olarak SAK-BAE ilişkisinin soğumasını sağlayan şey onların jeopolitik hırslarıdır. BAE için Yemen, gücünü genişlettiği bir artış alanıdır. Donanma gücü aktarımı ve merkantilist bir strateji çerçevesinde ‘limanlar zinciri’ denen Yemen’in güneyi, özellikle de Aden, Kızıldeniz’e açılan iki kapıdan birini (Bab’el Mendeb) kontrol etme noktasında temel piyonlardır.⁴⁹ Diğer giriş olan kuzey kapısının güvenliği ise hem Mısır’ın varlığı hem de BAE’nin Sudan Limanı’nda artan kullanım alanı ile sağlanıyor.⁵⁰

Farklı senaryolarda kararlı bir şekilde müdahale etme niyeti ortak bir tehdit algısından kaynaklanıyorsa da bölge gündemini ortak tercihlere göre düzenleme hevesi ayrışma gösteriyor. Yemen ve Sudan vakaları buna örnek teşkil ediyor

SAK-BAE eksenini Yemen’de olduğu gibi Sudan’da da uyuşmazlık belirtileri gösterdi. Katar ve Türkiye’nin nüfuzunu azaltma ve İslamcı hareketlerin yükselişini engelleme ortak hedeflerine ulaşıncaya iki ortak arasındaki ayrışmalar meydana çıktı. SAK ile BAE arasında kriz sonrası siyasi ajanda üzerinde anlaşmazlık ve gerilim emareleri bulunmakta. Bu örnekte Riyad İslamcılarının siyasi temsilcilerinin Sudan’ın gelecekteki kurumlarında yer almasına kapalı değil. Tam aksine Abu Dabi ise orduyu, özellikle de Hemedti olarak bilinen General Muhammed Hamdan Daglo’yu kararlılıkla destekliyor. Emirlikler siyasal İslam’dan esinlenmiş bir grubun ortaya çıkışının bölgenin istikrarı için tehlikeli olacağını düşünüyor. Yemen’e kıyasla, sözüm ona Dörtlü’nün üçüncü üyesi Mısır da Sudan hususunda derinden kaygılı.

Tarihsel nedenler, coğrafi yakınlık, güvenlik kaygısı ve siyasi hırslar yüzünden Mısır Sudan’daki gelişmeleri dikkatle izliyor. Mısır hükümeti Hemedti’ye şüpheyle yaklaşıp SAK ile de mükemmel ilişkileri olan General Abdulfettah Burhan’la güçlü bir ilişki kuruyor. Riyad ve Burhan, Generalin Suudi liderliğindeki koalisyona destek amacıyla gönderilen Sudanlı birlikleri koordine ettiği ‘Kararlı Fırtına Operasyonu’ sırasında ilişkilerini güçlendirmişti. İki general arasındaki rekabet son aylarda büyüdü ve üç Arap ortak arasındaki ilişkileri etkileyebilir.⁵¹ Dahası, son iki yılda BAE zarardan dönüp Riyad’sız ilerlemek anlamına gelse bile kendisini bölgenin istikrara kavuşması için en iyi ortak olarak sunarak daha dar ulusal çıkarlara yönelmiş görünüyor. Hiç şüphesiz BAE’nin gücünün bir kısmı SAK ile olan ve Abu Dabi’nin hiperaktif dış politikasını yıllarca kesintisiz geliştirmesine imkân tanıyan güçlü ilişkisine dayanıyor. Zıtlaşan davranışların olabileceğini savunmak mümkün olmasa da iki ülkenin de müttefikinden bağımsız bir gündem izleme eğiliminde olduğu açık. Bu farklılaşma eğilimi Suudilerin en müdahil aktörlerden biri olmasına rağmen BAE’yi es geçerek Kızıldeniz ve Aden Körfezi Kıyısındaki Arap ve Afrika Devletleri Konseyi’ni başlatma kararıyla da sergilendi.⁵² Her ne kadar Suudilerin tercihi Emirlikler’in Kızıldeniz’e kıyasla olan bir devlet olmadığı gerçeğiyle temellendirilse de Riyad’ın yeni örgütte sorgusuz liderliğe sahip olma arzusunu yansıttığı görünüyor.

İki Körfez monarşisinin son ABD başkanlık seçimlerinden sonra benimsediği duruşlar bile aralarına mesafe koyuyor gibi duruyor. Riyad’da Biden yönetiminin Prens Muhammed bin Selman’ın yöntemlerine karşı daha az hoşgörülü bir tutum takılabileceğine yönelik

büyüyen bir kaygı var.⁵³ Suudi Kralı Selman bin Abdulaziz'in siyaset sahnesine dönüşü⁵⁴ sonrası Türkiye ve Katar ile gerilimleri hafifletme girişimleri de iki önemli ipucu olarak görünebilir.⁵⁵ Aksine Abu Dabi'nin ise Trump başkanlığının sağladığı başına buyrukluğu kullanmaya yönelik bir acele içinde olduğu görünüyor. Dolayısıyla Emirlikler İsrail ile normalleşme ve Rusya ile ortak tatbikatın da gösterdiği gibi yeni bir ittifak kurma planlarını hızlandırıyor.⁵⁶

Sonuç

Görüldüğü üzere SAK-BAE stratejik ittifakı içinde ayrışmalar mevcut. Bu ilişkide neyin varoluşsal bir tehdit oluşturduğuna yönelik farklı algılar ve bölgesel hırslar iki müttefik arasındaki bazı yanlış anlamaların ve gerilimin belirleyici etmenlerini oluşturuyor. İki Körfez monarşisi arasındaki güvenlik tehdidi hesaplamaları, ikiliyi ayrışan tercihlere yöneltti. Bu temayül SAK ve BAE'nin İslamcı hareketlere yönelik farklı tutumlara sahip olduğu Yemen ve Sudan'da da açığa çıktı. Aynı şekilde iki monarşinin jeopolitik hırsları da SAK ve BAE'nin birbirlerinin şüphe ve rahatsızlığını tetikleyen bağımsız gündemler benimsemesine neden oldu. Riyad'ın Katar'a Kuveyt arabuluculuğuyla temkinli bir açılım yapacağı söylentileri Abu Dabi'yi endişelendirirken⁵⁷ Emirlikler'in İran üzerindeki baskıları hafifletmesi SAK'ı üzdü.⁵⁸ İki ülkenin siyasi hevesleri iki liderin hırslarını da yansıtıyor. Fakat hem Muhammed bin Selman hem de Muhammed bin Zayid SAK-BAE ittifakının iki monarşinin istikrarı için ne kadar önemli olduğunun tamamen farkında. Bu nedenle ne zaman bir devletin çıkarları diğerinkiyle çakışsa iki lider kişisel ilişkilerini kullanarak gerilimi yumuşatıp ittifakı güçlendiriyor. Ağustos 2019'da Emirlik savaş uçaklarının Aden'de Suudilerin desteklediği Hadi güçlerine saldırmaması bunun açık bir örneği.⁵⁹ Değerlendirilmesi gereken bir diğer faktör de Emirlikler'in Riyad'ın küçük ortağı olarak algılanmasının giderek daha da uygunsuz görüldüğü ittifak içindeki dengedir. Küçük bir devlet olarak BAE, daha büyük dinamizm ve daha uyum sağlayabilen politika davranışlarına sahip. Benzer şekilde İsrail ile diplomatik ilişkilerin normalleştirilmesinin (Abraham Anlaşmaları) de gösterdiği gibi Abu Dabi, Riyad için aşırı yüksek siyasi maliyetleri olacak politikalar benimseyip kararlar alabilir. Bunun sonucunda akışkan bir uluslararası arenada BAE muhtemelen müttefikleri SAK ve Mısır'dan daha büyük kazanımlar elde edebilir ve sözüm ona Arap Dörtlüsü'nün arkasındaki itici güç haline de gelebilir. Son olarak BAE ile SAK arasındaki ayrışma işaretlerini ittifak içi bir yarılmının kanıtı olarak görmek yanlış olacaktır. SAK-BAE ilişkisi son derece sıkıdır ve mevcut farklılıklarına rağmen hala ittifakın güvenliğinin önemine ilişkin karşılıklı bir farkındalık var. Bu yüzden hırs iki müttefiki birbirinden uzaklaştırıp belirli konularda ayrıştırırsa da güvelik kaygılarının ve güvensizlik algısının onları yaklaştırdığı savunulabilir.

Referanslar

- 1- Krasna, Joshua. "Egypt-Jordan-Iraq: Another Middle East Axis in the Making?" JISS Policy Papers, Kudüs: The Jerusalem Institute for Strategy and Security. 2020
- 2- Dentice, Giuseppe ve Alessia Melcangi. "Egypt at the Crossroads: Pandemic, Authoritarianism and Geopolitical Aspirations," ISPI Dossier, *Milan: Italian Institute for International Political Studies*. 2020
- 3- Hisham Fahmy. "Will the lights stay on in Egypt?" *Middle East Institute*, 2020. URL: <https://www.mei.edu/publications/will-lights-stay-egypt>
- 4- Giddens, Anthony. "Central Problems in Social Theory: Action, Structure, and Contradiction in Social Analysis." Berkeley: University of California Press. 1979, Ayrıca bkz. Wendt, Alexander E. "The agent-structure problem in international relations theory." *International Organization* 41 (3): 335-357. 1987.
- 5- Darwich, May. "Escalation in Failed Military Interventions: Saudi and Emirati Quagmires in Yemen." *Global Policy* 11 (1): 103-112. 2020
- 6- Al-Mashat, Abdul Monem. "Politics of Constructive Engagement: The Foreign Policy of the United Arab Emirates." *The Foreign Policies of Arab States: The Challenge of Globalization* içinde, Editörler: Bahgat Korany ve Hillal Dessouki, 457-480. Kahire: Cairo University Press. 2008.
- 7- Almezaini, Khaled. *The UAE and Foreign Policy: Foreign Aid, Identities and Interests*. Londra: Routledge. 2012
- 8- Foley, Sean. "The UAE: political issues and security dilemmas." *Middle East Review of International Affairs* 3 (1): 1-20. 1999.
- 9- Davidson, Christopher. "The Emirates of Abu Dhabi and Dubai: Contrasting Roles in the International System." *Asian Affairs* 38 (1): 33-48. 2007.
- 10- Kerr, Malcolm. *The Arab Cold War: Gamal 'Abd Al-Nasir and his Rivals - 1958-1970*. Londra: Oxford University Press. 1971.
- 11- Al-Rasheed, Madawi. "Sectarianism as Counter-Revolution: Saudi Responses to the Arab Spring." *Sectarianization: Mapping the New Politics of the Middle East* içinde, Editörler: Nader Hashemi ve Danny Postel (New York: Hurst Publisher). 2017.
- 12- Gause, Gregory F. "Beyond Sectarianism: The New Middle East Cold War." *Doha: Brookings Institute Center*. 2014.
- 13- Nonneman, Gerd. "The Gulf States and the Iran-Iraq War: Pattern Shifts and Continuities." *Iran, Iraq, and the Legacies of War* içinde, Editörler: Lawrence G. Potter ve Gary G. Sick (New York: Palgrave Macmillan): 167-192. 2004.
- 14- Quilliam, Neil. "The Role of External Powers: Global Actors (Part I)." *The New Regional Order in the Middle East: Changes and Challenges* içinde, Editör: Sara Bazoobandi, 93-118. Londra: Palgrave Macmillan. 2020.
- 15- Derinlemesine bir analiz için bkz. Freer, Courtney. *Rentier Islamism: The Influence of the Muslim Brotherhood in Gulf Monarchies*. New York: Oxford University Press. 2018.
- 16- Salisbury, Peter. *Risk Perception and Appetite in UAE Foreign and National Security Policy*, *Research Paper*, Londra: Chatham House. 2020.
- 17- Hinnebusch, Raymond. "The Middle East Regional System." *The Foreign Policies of Middle East States* içinde, Editörler: Raymond Hinnebusch ve Anoushirvan Ehteshami. Boulder: Lynne Rienner Publishers, s. 51. 2014.
- 18- Phillips, Christopher. "Sectarianism and conflict in Syria." *Third World Quarterly* 36 (2):357-376. 2015.
- 19- Khatib, Line. "Syria, Saudi Arabia, the U.A.E. and Qatar: the 'sectarianization' of the Syrian conflict and undermining of democratization in the region." *British Journal of Middle Eastern Studies* 46 (3): 385-403. 2019.
- 20- Jeffrey Martini, Erin York ve William Young. *Syria as an Arena of Strategic Competition*. Washington: RAND Corporation. 2013.
- 21- Birol Başkan, Turkey and the UAE: A strange crisis, Middle East Institute, 1 Mayıs 2019. URL:

<https://www.mei.edu/publications/turkey-and-uae-strange-crisis>

- 22- AA.VV., UAE official tells Turkey to stop meddling in Arab affairs over Libya, Arab News, 2 Ağustos 2020. URL: <https://www.arabnews.com/node/1713091/middle-east>
- 23- Bruce Riedel, What the Iran deal has meant for Saudi Arabia and regional tensions, Brookings Institute, 13 Temmuz 2016. URL: <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2016/07/13/what-the-iran-deal-has-meant-for-saudi-arabia-and-regional-tensions/>
- 24- David Hearst, Why Saudi Arabia is taking a risk by backing the Egyptian coup, The Guardian, 20 Ağustos 2013. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2013/aug/20/saudi-arabia-coup-egypt>
- 25- Ragab, Eman. "Beyond Money and Diplomacy: Regional Policies of Saudi Arabia and UAE after the Arab Spring." *International Spectator* 52 (2): 37-53. 2017.
- 26- Byman, Daniel. "Yemen's Disastrous War." *Survival* 60 (5): 141-158. 2018.
- 27- Cannon, Brendon J. ve Federico Donelli. "Asymmetric alliances and high polarity: evaluating regional security complexes in the Middle East and Horn of Africa." *Third World Quarterly* 41 (3): 505-524. 2020.
- 28- Donelli, Federico. Determinants of Middle East states involvement in the Horn of Africa. *POMEPS Studies – Africa and the Middle East: Beyond the Divides içinde*. Washington. 2020.
- 29- Cannon, Brendon J. ve Federico Donelli. Middle Eastern States in the Horn of Africa: Security Interactions and Power Projection. *ISPI Analysis içinde*. Milan: ISPI. 2019.
- 30- Karim, Umer. "The Evolution of Saudi Foreign Policy and the Role of Decision-making Processes and Actors." *The International Spectator* 52 (2): 71-88. 2017.
- 31- Demmelhuber, Thomas. "Playing the Diversity Card: Saudi Arabia's Foreign Policy under the Salmans." *The International Spectator* 54 (4): 109-124. 2019.
- 32- Kristian Coates Ulrichsen, Reflections on Mohammed bin Zayed's preferences regarding UAE foreign policy, The New Arab (alAraby English), 28 Temmuz 2020. URL: <https://english.alaraby.co.uk/english/comment/2020/7/28/mohammed-bin-zayed-s-preferences-regarding-uae-foreign-policy>
- 33- Res'ül Hayme'nin Abu Dabi'nin merkezileşme eğilimlerine direnen yöneticisi Şeyh Sakr Kasımî'nin 2010'da hayatını kaybetmesiyle önemli bir değişim yaşandı.
- 34- Telci, Ismail ve Tuba O. Horoz. "Military Bases in the Foreign Policy of the United Arab Emirates." *Insight Turkey* 20 (2). 2018.
- 35- Cannon, Brendon J. ve Ash Rossiter. "Ethiopia, Berbera Port and the Shifting Balance of Power in the Horn of Africa." *Rising Power Quarterly* 2 (4): 7-29. 2017.
- 36- Ibrahim Arwa, MBS-MBZ: A special bond between two Gulf princes, *Al-Jazeera*, 17 Mart 2020. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2020/3/17/mbs-mbz-a-special-bond-between-two-gulf-princes>
- 37- Darwich, "Escalation in Failed Military Interventions", a.g.e.
- 38- Donelli, Federico ve Giuseppe Dentice. "Fluctuating Saudi and Emirati Alignment Behaviours in the Horn of Africa." *The International Spectator* 55 (1): 126-142. 2020.
- 39- Zenko, Micah. Obama's War of Choice: Supporting the Saudi-led Air War in Yemen, Council on Foreign Relations, 25 Eylül 2015. URL: <https://www.cfr.org/blog/obamas-war-choice-supporting-saudi-led-air-war-yemen>
- 40- Thompson, Jack. Trump's Middle East Policy. In *CSS Analyses in Security Policy*. Zürich: Zurich Center for Security Studies. 2018.
- 41- Steinberg, Guido. Regional Power United Arab Emirates: Abu Dhabi Is No Longer Saudi Arabia's Junior Partner. *SWP Research Paper içinde Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik*. 2020.
- 42- Henderson, Simon. The UAE/Qatar Rivalry Is Escalating. *Washington: The Washington Institute*. 2018.
- 43- Wintour, Patrick. Breakthrough in Qatar dispute after 'fruitful' talks to end conflict, *The Guardian*, 4 Aralık 2020. URL: <https://www.theguardian.com/world/2020/dec/04/breakthrough-in-qatar-dispute-after-fruitful-talks-to-end-conflict>; Caglayan, Ceyda. 2020. Saudi Arabia has suspended

Turkish meat imports - Turkish union, Reuters, 27 Kasım 2020. URL: <https://www.reuters.com/article/turkey-saudi-idUSKBN2871QE>.

44- Szalai, Máté. "The Crisis of the GCC and the Role of the European Union." *MENARA Future Notes* içinde. Roma. 2018.

45- Donelli ve Dentice, "Fluctuating Saudi and Emirati".

46- Samuel Ramani, Saudi Arabia and the UAE Reboot their Partnership in Yemen, Carnegie Institute, 26 Eylül 2019. URL: <https://carnegieendowment.org/sada/79925>

47- Dogan-Akkas, Betül. "The UAE's foreign policymaking in Yemen: from bandwagoning to buck-passing.", *Third World Quarterly*, 2020. doi: 10.1080/01436597.2020.1842730

48- Ibrahim Jalal, The UAE may have withdrawn from Yemen, but its influence remains strong, *Middle East Institute*, 25 Şubat 2020. URL: <https://www.mei.edu/publications/uae-may-have-withdrawn-yemen-its-influence-remains-strong>

49- Khan, Taimur. "UAE and the Horn of Africa: A Tale of Two Ports. Washington: The Arab Gulf States Institute." 2018.

50- Aaron Schaffer, Dubai ports giant hires ex-Israeli intelligence official to land US support for Sudan bid, *Al Monitor*, 7 Ocak 2020. URL: <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/01/dubai-ports-hire-ex-mossad-us-support-sudan-bid.html#ixzz6byQre7dy>

51- Gallopin, Jean-Baptiste. The Great Game of the UAE and Saudi Arabia in Sudan. POMEPS Studies içinde. *Washington: POMEPS*. 2020.

52- Aleksy Ylönen, The Red Sea Council: Some Reflections, 20 Şubat 2020. URL: <https://blog.cei.iscte-iul.pt/red-sea-council-reflections/>

53- Miller, Aaron D., Saudi Arabia's Worst Nightmare, *Foreign Policy*, 6 Kasım 2020. URL: <https://foreignpolicy.com/2020/11/06/saudi-arabia-biden-presidency-trump/>

54- Kalin, Stephen ve ark., Saudi Royal Family Divides Over Potential Embrace of Israel, *The Wall Street Journal*, 18 Eylül 2020. URL: <https://www.wsj.com/articles/saudi-royal-family-split-relations-israel-uae-bahrain-mbs-prince-king-11600446560>

55- Al Sherbini, Ramadan, Saudi Arabia's King Salman calls Turkish President Erdogan to discuss coordinating efforts ahead of G20 summit, *Gulf News*, 21 Kasım 2020. URL: <https://gulfnews.com/world/gulf/saudi/saudi-arabias-king-salman-calls-turkish-president-erdogan-to-discuss-coordinating-efforts-ahead-of-g20-summit-1.75411307>;

56- Frantzman, Seth, Joint Egyptian military drills with Jordan, UAE, Bahrain are regional gamechanger, *The Jerusalem Post*, 19 Kasım 2020. URL: <https://www.jpost.com/middle-east/joint-egyptian-military-drills-with-jordan-uae-bahrain-are-regional-gamechanger-649582>

57- AA. VV., Will Kuwaiti mediation help ease the Gulf crisis?, *TRT World*, 5 Eylül 2019. URL: <https://www.trtworld.com/middle-east/will-kuwaiti-mediation-help-ease-the-gulf-crisis-29552>

58- Rory Jones ve Benoit Faucon, Iran, U.A.E. Discuss Maritime Security Amid Heightened Tensions in Gulf, *The Wall Street Journal*, 30 Temmuz 2019. URL: <https://www.wsj.com/articles/iran-u-a-e-discuss-maritime-security-amid-heightened-tensions-in-gulf-11564505465>

59- Declan Walsh ve Saeed Al-Batati, Ally Attacks Ally in Yemen's War Within a War, *The New York Times*, 29 Ağustos 2019. URL: <https://www.nytimes.com/2019/08/29/world/middleeast/yemen-saudi-emirates.html>

YAZAR HAKKINDA

Dr. Federico Donelli Ortadoğu Tarih ve Siyaseti dersini verdiği Genoa Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora sonrası araştırmacısıdır. Araştırma alanları Ortadoğu siyaset ve güvenliğini kapsamaktadır. Kendisi şu anda Kızıldeniz'deki askerileşme süreci ve Ortadoğu devletlerinin Afrika'da artan ilişkileri üzerine çalışmaktadır. Son eserleri: Global Change, Peace & Security dergisinde "The Ankara Consensus: the significance of Turkey's engagement in Sub-Saharan Africa" ve International Spectator dergisinde "Fluctuating Saudi and Emirati Alignment Behaviours in the Horn of Africa" başlıklı makalelerdir.

AL SHARQ STRATEJİK DÜŞÜNCE KURULUŞU HAKKINDA

Al Sharq Stratejik Düşünce Kuruluşu, demokratik katılım, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog ve sosyal adalet ideallerini teşvik etmek amacıyla, tarafsız ve titiz bir yaklaşımla araştırma yapmayı üstlenen bir düşünce kuruluşudur.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org